KAEI KA KYNTHEI ?

KATKUM KI JUBAB BLEI
BAD
BRIEW

Nongthoh :—

S. Shynrang Khonglah
Nongthymmai,
Shillong—14.

KAEI KA KYNTHEI ?

LADA KAM SHYM LA SHAH SHET SHUKOR BAD SHAH SHET KYLLA HA KI KYNIA SHYNRANG KAN, JIN DA LA SAH KA ANGEL KHYNDEW, LADA YM DEI KA BLEI KHYNDEW, HADUH MYNTA BAD S'IA KA JYMJU KUT, HYNREI MYNTA KA SHAH KYNNOH KA LEM RAIN PYNBAN.

Ka long da shisha shisha ka Mariin Blei ba dawa tang ka nguh na ka liang u briew, ba ia kane ka jingkylli la da dep jubab lupa da U Blei hi bad da uta u Briew ba nyngkong eh ha kane ka pyrthei, da ki hajar snem shuwa ban don ba kylli ia ka. Kita ki jubab ki long;

I. Ha ka por shuwa ba kan shah shet shukor:-

1. Na U Blei-

(i). Ka LOK ia u shynrang namar, "Ym bit ia uta u briew ba un sah marwei" Jenesis II:18 (1).

(ii). Ka "NONGSUMAR LEM KABA BIANG" ia u shynrang namar, ia u la "buh ha ka kper ia ka ban trei bad sumar ia ka" Jenesis II : 18 (2). Um don por um don lad ban sumar ialade da lade.

(iii). Ka "TNGA KA JUTANG" jong u shynrang ha kaba u dei ban "iai neh ban ialong tang kawei ka doh ha ka".

"Namar katu kein u briew un iehnoh ia la u kpa bad ia la ka kmie bad un iaineh bad la ka tnga; bad kin ia long kawei ka doh"- Jenesis II : 24.

"Ka long ka LOK jong me bad ka TNGA KA JUTANG jong me" - Malakhi II : 14.

Ka jingialong tnga da ka jutang hapdeng u khun bynriew shisnieh pyrthei ka mut, na ka liang u shynrang, ban ioh ia ka lok bad ka Nongsumar Lem Kaba Biang, bad na ka liang ka kynthei

pat ka long, ban ioh la u Nongkit-Nongbah Lem U ba Biang da kaba u wan tyrwa mon sngewbha ialade na ka bynta ban kit ban bah ia ka kynthei lyngba la lam khmat ha ka in smai ha khmat u briew ha khmat U Blei.

Ka jingkylli bym lah ban kiar ha kane ka bynta ka long - Don kynthei ne em ka ban lah ban long Ka Nongsumar Lem Kaba Biang ia u shynrang lada ma u um lah ban pynbiang lut ia ki jingdonkam baroh na ka bynta ban sumar biang ia u, la ha ka ba ki dei shabar ne ha iing?.

2. Na uta u shynrang uba cyngkong eh:-

"Kane mynta shisha ka long ka shyieng na ki shyieng jong nga bad ka doh na ka doh jong nga: ia kane kein yn khot ka Briew, na mar la shim ia ka na u Briew" - Jenesis II : 23.

Ha kine ki kyntien uta u shynrang uba nyngkong eh, don ar tylli ki jingshisha kiba sakhi thikna ia ka jingjanai kata ka KIAN BLEI jong u kum uba la thaw da ki kti Blei bad ba la pyrsad mynsiem ruh da U Blei. Kane ka jingshisha ka pynlong ia nga ban sngew sarong eh na ka bynta jong u lem bad ka jingsngew rem na ka bynta ialade. Kita ki jingshisha ki long:-

(i) Ba u sngewthuh Rangbah ia ka jingkitkhlieh ba kyntang jong u ia ka kynthei ha u pud uba u sngew ba lada ka kynthei ka khein burom ha khmat ka pyrthei, ka khein ka burom shynrang jong u hi namar um lah ban len ba ka dei ka shyieng bad ka doh ka jong u hi.

Na ka daw jong ka jingjanai kata ka Kian Blei jong u, ym don jingphylla eiei ruh ia ka jinglah jong u ban tip bad ban sngewthuh lupa naduh kata ka por, ia ka jingmut ba shisha jong ka jingialap ka ban sa wan da ki spah snem bym lah tip hadien ba um don shuh ha kane ka pyrthei bad kata ka jingialap ka long-"Ki shynrang, to ieit ia la ki tnga, kumba U Khrist U la ieit ia ka Balang, bad u la aiti noh ialade na ka bynta jong ka ba un ioh pynkhuid ia ka. Jar uba ieit ia la ka jong

ka tnga u ieit ialade hi" - Ephesos V : 25 haduh 29 ban kham shai shuh shuh.

Ka jingkitkhlieh jong ka jingieit len lade u shynrang na ka bynta ka jingkhuid ka tnga jong u, ha u pud u ban ia ryngkat bad ka jong U Blei na ka bynta la ka Balang. Shyrkhei mo han shu ialeh kai sngewbha?.

(ii). Ka jingshisha kaba ar kaba nang pynsngew sarong shuh shuh ia uta na ka bynta uta u shynrang uba nyngkong eh, ka long ba u lah ban sngewthuh ba um don hok bad um nud ban kam ia ka SNAM bad ka UMBUIN ka kynthei kiba long ki tynrai jingim ba kynja doh ha kane ka pyrthei.

Kata ka Kian Blei bajanai jong u ka iarap ia u ban tip (ym ban stad), ba lada ka tnga jong u ka iap noh haba ka dang pun khun, ita iba ka pun ia ym lah ban wan long briew sha kane ka pyrthei, namar ma u un ym lah ban pynim ia i, katba lada iap pat ma u, ka tnga jong u tang da lade marwei ka lah hi ban kha long briew ia ita i khun na ka bynta ban neh bad sah tang ka kyrteng bad ka nam kpa jong u kaba shong ha ka jingnang bud jinglah jong u ban burom ialade. Uta u briew u pynpaw ruh ba u tip bad sngewthuh, ba lada jia ba iap ka tnga jong u hadien ba la mih pyrthei i khun, un hap wad umbuin ia i nawei pat namar um don na lade. Kaba ktah eh ia ka dohnud jong u ka long ba um lah ban tip haduh katno un lah ban sngew khun bad sngew kpa ia ita iba dei ban sah ha kane ka pyrthei khlem da ioh lad ban ithuh ia la ka kmie kaba pun ba kha, bad kumba ka ju long barabor, i lah ruh ban ym ithuh wat ia la u kpa. Ha kawei ka liang im lah ban ithuh ia la ka kmie namar ba ka la iap haba i dang khunlung, bad ha kawei pat ka liang im lah ban ithuh ia la u kpa namar ba u dang im.

Haduh hangne ngi iohi dang ngut nget ia ka jingsdien ka long briew man briew

ha ka kyntbei ha kane ka pyrthei.

II. Hadien ka jingshah shet shukor jongka:-

"Te kata ka briew ka la ia thuh, uta u Bsein u la shukor ia nga" - Jenesis III : 13

1. Na ka liang U Blei, ngi shem ia kine ki kyntien jong u ha ki lai mamla ka Kper Eden hyndai:-

(i). Ha uta u nongshukor - "Bad ia ka jingshun ruh ngan buh hapdeng jong me bad kata ka briew, bad hapdeng u symbai jong me bad u symbai jong ka; u symbai jong ka un pynlwet ia ka khlieh jong me, bad me men pynlwet ia ka khongdong jat jong u" - Jen III : 15.

(ii). Ha kata ka briew - "Da kaba pyn roi ngan pynroi ia ki jingpang jong pha, bad ia ka jingseng khun jong pha; ha ka jingshitom phan kha ki khun; bad ka jingkwah jongpha kan long sha u tnga jong pha, bad u un synshar halor jong pha" Jeneis III : 16.

(iii). Ha uta u briew pat - "Ia ka khyndew la tim na ka bynta jong me; da ka jingshitom men bam na ka baroh ki sngi ka rta jong me; da ka jingsyep ka khmat jong me men bam ia la u kpu''. - Jenesis III : 17-19.

2. Na ka liang uta u briew ba nyngkong eh, ngi lah ban sngewthuh ba u la lah ban sngewthuh ia kine ki jingshisha na kitei ki kyntien U Blei:-

(a). Ba pleng uta u nongpyniap briew ba nyngkong eh ha kane ka pyrthei, U Kain, um dei u symbai jong u hynrei u dei u jong uta uba la shukor ia kata ka Briew bad ia uba la khot uba sniew - "Kumba U Kain u la long na uta uba sniew, bad u la pyniap noh ia la u para" - I Ioanis III : 12.

Nalor kata, u la lah ruh ban sngewthuh ba uta u ban lah ban ia khun bad uta uba sniew katban pynlwet ia ka khlieh jong u un long u symbai kata ka Briew bad ym u jong u.

(b). Ba ka jingshitom ha ka seng khun bad ha ka kha khun ka dei tang ka jong ka kynthei marwei. Naduh ka khyllipmat ud pang khleh sngewbang (bitter sweet) ba nyngkong eh haduh ka khyllipmat ud pang ha ban da mih snam ban ioh la i khun, ka dei ka thma marwei ka kynthei ha kaba u shynrang um lah ban ia don bynta eiei ruh.

(k). Ba kumba ka bynta jong u ha ka seng khun ka kynthei ka dei ka jingpynhun sngew bha ia la ka jingkwah long shynrang jong u. kumta ruh, u dei ban pynhun bad pynbiang ia ki jingkwah bad jingdonkam ka tnga jong u baroh khnang ba un don hok ban synshar halor jongka. Kumba la kdew ha ka bynta ba sha khmat 2(i), kata ka jingsynshar halor jong ka ka dei ban long na ka bynta "ba un ioh pynkhuid ia ka" da ka jingieit kaba kumba ia lade hi.

(d). Ba nalor ka jingkitkhlieh ia ka jingkhuid joug ka tnga jong u, u don ruh ka jingkitkhlieh kaba dawa haduh ban da mih syep ha ka ban pyndap bam ia la ka jong ka ing kaba ka jing roi jong ka ka sdien ha ka jingkular U Blei ha ka kynthei-"Ngan pynroi ia.......jingseng khun jong pha'

(e). Ba kham hadien uta u Briew u la lah ban sngewthuh ba U Abel bad U Seth ki dei ki symbai kata ka kynthei kaba nyngkong eh-"Naba U Blei, ka la ong, U la ai ha nga ia uwei pat u symbai ha ka jaka U Abel, ia uba U Kain u la pyniap noh kein"-Jenesis IV-25.

Hangne wan ka mat ba jingdawa jingpyrkhat kyrpang na ka jahieng briew ba dap shynrong khlieh. Kata ka long - Ba la kitei ki kyntien baroh ki dei ki ktien dom ktien tim na "U Blei u ba thud shen bad uba pynhiar kput haduh kaba lai

bad saw pateng bynriew", hynrei ha kaba ia dei bad kata ka Briew, don ar tylli ki jingkular ha kiba ka Mynnor, ka Mynta, bad ka Lawei jong kane ka pyrthei ki la sdien lang ialade khlem da lah ia kiar ka wei na kawei pat junom. Kita ki jingkular ki long:-

1. Ka jingpynioi ia u symbai ka kyn thei (seng khun) na ka bynta ban pyndap briew ia ka pyrthei. Ha ka jingshitom marwei jong.

2. Ba na u symbai jong ka khlem shynrang, un mih Uta u ban pynlwet ia ka khlieh Uta uba la shukor ia ka. (La pyndep ia kane la jan dap ar hajar snem mynta).

Mynta haba la lum lang ia baroh ki kyntien kiba na ka liang U Blei, bad ruh kiba na ka liang uta u Briew uba nyngkong eh, ngi lah ban sngewthuh ba baroh ki Rynieng Long Briew ka kynthei ki sdien ha ka kyrdan long Trai Symbai Briew jong ka, ym tang ha ka por ba kam put shah shukor, hynrei wat hadien ba ka la dep shah shukor katban shah tim ha ka jingbieit sngur mynsiem jong ka. Na ka liang uta u Briew ba nyngkong eh pat, ngi shem tang ia ka jingkam ia ka jingkitkhlieh ba kata ka jinglong Trai Symbai Briew ka kynthei kan iai long khuid ha baroh ki pateng jong u. Kane ka mut ka jingkubur jong u ia ka jinglong trai ka kynthei ha lor ki khun kiba ka dei ban pun bad kha da ka jingshitom ba tang marwei hi naduh ba sdang ha duh ba kut.

Ia ka hok long trai ka kynthei halor ki khun, la nang sakhi pynskhem shuh shuh da kine ki jingshisha na ka ktien U Blei hi:-

1. Ki ktien U Blei ha U Abraham-"Ngan kyrkhu ia ka ruh, bad ngan ai ha me ia u khun ruh na ka; h'oid kein ngan kyrkhu ia ka, ba kan man long ka kmie ki jaid bynriew; bad ki syiem ki paidlang bynriew kin mih na ka"-Jenesis XVII : 16. Ki kyntien "ai ha me na ka", ki sakhi thikna ba ka Sara ka dei ka trai khun namar hap shim na ka

ban ai ha u Abraham. U symbai U Abraham u dei uba na Ka Sara kat kum kine ki kyntien U Blei.

2. Ki kyntien uwei na ki lai ngut ki Rangbah kiba la leit ia shem bad U Abraham ha ka iing trep jong u-"Ha khmih Ka Sara ka tnga jong me kan ioh khun"-JenesisXVIII : 10. Uta u Rangbah um shym ong "men ioh khun", hynrei "kan ioh khun".

3. Ha ka jingwan - i U Trai ia Ka Sara - "Bad U Trai u la wan - i ia Ka Sara kumba u lah ong, bad U Trai u la leh ia Ka Sara kumba u la lah ong. Namar Ka Sara ka la pun khun, bad ka la kha ia u khun, ia U Abraham"- Jenesis XXI : 1 & 2 "Ka la kha ia u khun ia U Abraham"- - Kane ka sakhi thikna ba U Abraham u ioh khun na Ka Sara, yn Ka Sara na U Abraham.

"Ha kiei kiei baroh ba Ka Sara ka la ong ha me, to da pynshah shkor kein ia ki ktien jong ka; naba ha U Isaak (u khun jong ka) yn khot u symbai jong me"-Jenesis XXI : 12. Ha kine ki kyntien U Blei. ka paw shai kdar ba ka daw ba U Blei u dawa ia U Abraham ba u dei ban pynshah shkor ia ki ktien Ka Sara, ka long namar ba ka dei ka trai symbai halor U Isaak ia uba la shu khot "u symbai jong me".

4 Ha ka Rebeka na kiba ha iing jong ka 'Pha long ka para jong ngi, to long ma pha ka kmie a ki hajar hajar byntiew, bad to ai ba **u symbai jong pha** un ioh bat ia ka khyrdop jong kita kiba shun ia ki"-Jenesis XXIV : 60.

5. Ha ki kyntien ka Rakhel bad U Jakob:- 'Ka la ong ruh ha U Jakob, to ai khun ia nga,ba ioh ngan iap noh. Te U Jakob u la khih bitar lep pyrshah ia ka Rakhel, bad u la kylli, nga shong ha ka jaka U Blei mo, uba la khang noh na pha ia u soh ka kpoh?"-Jenesis XXX : 1&2.

Ha kine ki kyntien U Jakob, ka paw shai kdar ba ki khun ki dei ki soh ka kpoh ka kynthei kaba shong ha ka mon U Blei la un plie ne khang noh ia ka.

Mynta nga poi sha ka bynta ban pynpaw ia ka jingngeit jongnga ba dei ha ka nongrim jong ki (jingshisha ba la kdew, ba U Abraham u khein kur sha ka liang ka kmie. H'oid, ki kyrteng kur U Abraham bad Ka Sara kim paw satia ha ka ktien U Blei (Bible), hynrei haba phai sha ka rukom khein jong ki ha ka iashongkha shongman jong ki hi, ka sakhi shai kdar ba ki ia khein kur na ka liang kmie. Ki sakhi ·ia kane ka jingshisha ki long:-

1. Ki kyntien U Abraham ha u syiem Abimelekh- "Bad ka long ka para jong nga shisha; ka long ka khun u kpa jong nga, hynrei kam long ka khun ka kmie jong nga; bad ka tnga jong nga artad"-Jenesis XX : 12.

Katkum kine ki kyntien U Abraham, Ka Sara ka dei shisha ka para jong u namar ka dei ka khun u kpa jong u. Hynrei ka daw ba ki bit ban ia long kurim ka long namar ba kam dei ka khun ka kmie jong u ia kaba um bit ban pynlong tnga katkum ki adong ki hukum Blei ha ka kitab Lebitikos.

Hangne mynta ka wan mih ka jingkylli ba dei ban pynkyndit lyngngoh ia baroh u khun bynriew kane ka pyrthei mynta, bad kata ka jingkylli ka long - Hato kam long mo kaba shongsang ban iashong kurim shipara kpa?

Shuwa ban ai ia ka jubab halor katei ka jing kylli, nga sngew donkam ban pynkynmaw ia baroh ba U Abraham u dei tang ma u uba la ioh ia ka nam kum U "Kpa jong jong ka Jingkohnguh Blei" haduh kine ki sngi mynta. U dei tang ma u uba la ioh ia ki jingkular ba ha khlieh duh ha ka ne ka pyrthei. Baroh ki dei ki jingkular ia ki jingkyrkhu met bad mynsiem halor uta uba la kha na kata ka jingiashong kurim ki arngut shi para na u juh u kpa hynrei jar la ka kmie.

Ki jubab jong nga ia katei ka jingkylli ki long :-

(a) Lah ban ngeit ba kat U Abraham un lah ban leh ia kaei kaei kaba long sang ha khmat U Blei? Ne yn ngeit pynban ba kaei kaei kaba u la leh ka la long kat-

kum ka jingbthah U Blei uba la iakren bad u mar khmat mar khmat ha doh. Baroh ki jingiaid jingieng jong u ki la long katkum ki hukum Blei ba mar khmat na ka por sha ka por.

(b) Lah ban ngeit ba ka sngew Riew Madan kan long kaba kham dei ban ia ka jong kita kiba dang ia kren mar khmat mar khmat bad U Blei ?.

2. Ki kyntien U Abraham ha u shakri ba kham shuwa jong u uba leit wad briew ia U Issak - "Hynrei men leit sha ka iing u kpa jong nga, bad sha ki kur jong nga, bad men shim ka tnga ia u khun jong nga" - Jen XXIV : 38.

Ha kine ki kyntien, ka paw shai kdar ba ia U Issak la khein Kur sha ka liang kmie bad namar kata ym bit ban shim tnga ia u na ki kur jong ka, katba da kaba na ki kur u kpa jong u pat ka long kynsai.

Ha kane ka pyrthei mynta don haduh 6000 tam ki jaid bynriew kiba kynthup ia kita kiba la niew kum ki Heh Paid ba la kiew ha ka jingstad jaboh pyrthei, bad ki Rit Paid ba dang sahdien. Hapdeng kita ki Heh Paid ba la kiew jingstad, don shibun bah ki jingkylla ha ki Riti bad Dustur jong ki na ka daw jong ka jingngeit jong ki ba ki Longshuwa jong ki ki dei tang ki Tymmen Bieit. Kawei na kita ki jingkylla ba khraw hapdeng kita ki Heh Paid ba la sngew stad ka long ka jingkylla ia ka ia khein kur na ka liang ka kmie sha ka liang u kpa. Ha ka bynta ba shadien kane ka jingthoh yn sa shem ba ka daw jong kane ka jingkylla kur, ka long na ka bynta ba "ki khun shynrang U Blei" kin lah ban ia shim "tnga ialade na kat kiba ki la ibha". Haba la ibha ia ka kur la jong, pynkylla kur noh sha ka liang kpa ialade, ne iakata ka kur ba la ibha khnang ban pynrben shuh shuh ia ka sang.

Hapdeng kita ki Rit Paid ba dang sahdien, ka don ka jingngeit jong ki ba ki Longshuwa jong ki ki long kiba la hiar pateng na kita kiba dang iakren mar khmat mar doh bad U Blei. Ki ngeit ba baroh kaba ki Longshuwa jong ki ki khein bad leh ka long kaba da

la ia mynjur lang bad briew bad B'ei. Namar kata la ai nam ia ki kum Kiba Tip Briew Tip Blei. Kiba kum kine ki jaid briew ki don bun bah ha kyllang ki Ri kane ka pyrthei. Ha Lawei ka jingthoh jong nga kaba la mih ha ki Kot Khubor Khasi. la niew kyrteng bad kdew jaka ia shibun na kiba kum kita. Ha kine ki bnai ba dang shen, nga la iohi ba la nang pynmih shuh shuh ia ki kyrteng bad jaka jong kiba kum kita lyngba Ka Dongmusa.

Hapdeng kiba bun na ki Rit Paid ba dang sahdien haduh mynta. ka khein kur sha ka liang kmie ka long kaba kyntang kumba la buh la seng da kita kiba la hiar pateng na kita kiba dang ia kynduh Blei mar khmat mar doh. Ka jaid bynriew kaba heh duh bad kaba ha khmat eh ha ka pyrthei ha kane ka bynta ka dei ka Jaid Bynriew Khasi jong ngi haduh kine ki sngi.

Ngam don jingartatien eiei ruh ba ka daw jong kane ka dei namar ba Ki Longshwa Ka Jaid Bynriew Khasi ki dei napdeng kita kiba hiar pateng na ka Pateng Bynriew Kaba Hynniew na ka kpoh Ka Keturah ka tnga kliar U Abraham uba la phah noh ia kiba kum kita "shaphang mihngi, sha ka Ri mihngi" -Jenesis XXV : 1-6. Don shibun bah ki sakhi ba U Khasi u ia sah tukra tukri ha ki Ri Mingi ha ka jingwan krih jong u sha kine ki Lum Khasi Jaintia ba donnam ha snieh pyrthei mynta.

Katkum ka kyrteng kane ka jingthoh, ka phang jong ka ka long halor balei ba ka Pynthei ka long kumba ka long mynta pyrshah ia ki jingpynkain kiba da U Blei Trai Kynrad bad da uta u shynrang briew ba nyngkong eh ha kane ka pyrthei ? La dep ong naduh ba sdang ba ka daw ka long ka jingshah shet shukor bad jingshah shet kylla jong ka ha ki kynja shynrang. Kiei kita ki kynja shynrang bad da kumno ? Ki jubab :—

1. U kynja shynrang uba nyngkong eh u dei uba wan na shabar kane ka pyrthei ha ka dur Angel hynrei ka buit ne mynsiem Bsein. Uta u dei u Iakjakor uba la ialeh thma bad U Mikhal (uba kum u khun Blei,

ha bneng. Um' shyrn la jop hynrei u la shah shop noh arsut, uta u Bscin Tymmen ia uba la khot u Ksuid bad u Soitan. uba shukor ia ka pyrthei baroh kawei - Jingpynpaw XII : 7 - 9.

"Te kata ka briew ka la iathuh, uta u Bsein u la shukor ia nga" - Jenesis III : 13.

Uta u kynja shynrang u la wan ia ka ban ia knieh synrai briew bad uta u shynrang ba nyngkong eh, uba na ka daw ba um lah ban iada ia kata ka kynthei kaba nyngkong eh, u la duh noh ia ka jinglong trai symbai briew kaba la leit noh sha kata ka kynthei naduh ka sngi ba ka la dei ban shah tim ryngkat bad ki jingkular kyrkhu Blei halor u symbai jong ka.

Ki kynja shynrang kiba kup ia ka dur "ki khun shynrang U Blei" - "Te ka la jia ruh, mynba ki briew ki la sdang ban ia roi ha khmat ka khyndew, bad ba la kha ia ki khun kynthei ia ki, ba ki khun shynrang U Blei ki la iohi ia ki khun kynthei ki jong ki briew ba ki bha briew; bad ki la shim ki tnga ialade na kat kiba ki la ibha" - Jenesis VI : 1 & 2.

Na ki kam awria "ki khun shynrang U Blei" ia "ki khun kynthei jong ki briew", mih kata ka iashong kurim hapdeng ki briew ia kaba u Khasi Hyndai u ong - "Ka ia shad lyngkhuid ha khmat ki Laiphew Jingthaw", kaba mut la kum ki mrad khlem da ia tip kur tip kha shuh. Ha ka ktien Blei (Bible) la ong — "Hynrei u briew (ym ka briew) um neh ha ka burom; u la long kum ki mrad kiba iap duh noh Kane ka lynti jong ki ka long ka jingbieit jong ki; pynban hadien jong ki ki briew ki ia mynjur ia ki jingong jong ki" (ka kdew sha ka mynta) — Salm XLIX : 12 & 13 Ia kane la bud sa kata kaba ka ktien U Blei ka ong — "Ka ia bam ia dih bad ka ia shong kurim bad ka ia ai shongkurim", ia kaba U Blei U la niew kum ka jingleh bymman ba khraw eh u briew ha ka pyrthei, katban pynkylla kaba mut ia U Blei ba u la thaw ia u briew, bad pynjot noh ia baroh u khun bynriew kata ka por da ka jingshlei um kaba khraw ha kaba u la pyllait im tang ia ka ling

U Noah na kaba la mih kita ki 16-Trep 16-Skum kiba long ki thymmei tynrai duh jong baroh u khun bynriew ka pyrthei mynta.

3. Ki kynja shynrang kiba kup ia ka dur u lok bad u tnga ka jutang — "Pynban phi ong, Namar balei? Namar U Trai u la long u sakhi hapdeng jong me bad ka tnga samla jong me, ia kaba me la shet kylla, la ka long ka lok jong me, bad ka tnga ka jutang jong me. Namar balei ia kawei ?, u la wad ia u symbai ba riewblei kein Namarkata to sumar ia la ka mynsiem, bat wat ai iano iano ba un shet kylla ia ka tnga samla jong u" — Malakhi II : 14 & 15. Namar balei tang kawei ? Ban ioh ia u symbai ba riewblei kein.

Katkum ka jingthmu Blei hapdeng u khun bynriew shi tyllup ka pyrthei, ka ia smai ia-long tnga ka mut, na ka liang u shynrang, ban ioh la Ka Nongsumar Lem Kaba Biang, bad na ka liang ka kynthei pat ban ioh la U Nongkit Nongbah Lem Uba Biang. Bad ha kaba iadei bad kane, dei u shynrang uba smai nyngkong namar dei ma u uba la wan tyrwa mon sngewbha hi ban kit ban bah ia ka kynthei.

4 Ki kynja shynrang kiba kup ia ka dur para doh para snam ka kynthei khlem jutang ia smai :—

Hadien, ne namar ba uta uba da smai u "la shet kylla ia la ka lok bad ka tnga ka jutang jong u". la pynbor ia ka kynthei ban ia mih pyrthei lem na ka mynta ban kit ia ka jingkit ba dei ban kit u shynrang. Ha ka jaka ba kan long ka Blei Iing, la hap ia mih pyrthei ban long 'Lei Kamai, ha ka kyrdan tlot Shibor ba jem ban nang sbah shet kylla shuh shuh sa ha ki khlem jutang ia smai Ka jingshim kabu ki khlem jutang ha kane ka liang, ka long ka sakhi kaba thikna ba don ki kynja shynrang ki bym lah shuh ban sngew ba ka para doh para snam kynthei jongki. ka dei ka shyieng bad ka doh ka jong ki hi. Ha ka jingrem u don jutang, ksan u khlem jutang.

5. Ki kynja shynrang ha ka dur ki poi-wir poi-

tham na kylleng pyrthei.

Ynda haba ki shynrang para doh para snam ka kynthei, na ka bynta ban pynhun ia la ka jingbrai awria jong ki, kim salia shuh ia ka jingkit khlieh jong ki na ka bynta ka jingkhuid ki kynthei la jong, shim kabu sa u poiwir poitham na kylleng ka pyrthei ban iakop ha ka ia long Kpa Khunrei ha kane ka pyrthei Ka long da shisha shisha ka jingphylla kaba sha palat ka bor sngewthuh jabieng briew ba katba u briew u nang kam ba u la nang kiew ha ka jing stad bad jingshai, katta nang kiew ka bun Kpa khunrei ha pyrthei. Katkum ki jingkhein ba lah ban lum na kylleng pyrthei, ka jingbun Khunrei ba ha khlieh duh ka dei hapdeng ki jaid bynriew ba la niew kum ki ba la kiew ha ka jingstad bad jingshai pyrthei. Kaba kham phylla shuh shuh ka long ba ha jan la man kawei pa kawei ka jaid bynriew, ki khunrei kiba bun hi ki dei kiba na ki kpa trai jaid. Ha ka jaid bynriew Khasi jong ngi, kumba ka long haduh mynta, ki khunrei kiba bun hi ki dei na ki Kpa Khasi ki ba- dei ki trai jaid. Ym don kawei ruh ka shnong Khasi ha ka bym don khunrei na ki Kpa Khasi la jong. Ka sakhi ba ha khlieh duh jong ka jingniewbein ia la ka jong ka Jaid Bynriew. Bad ym lah iada shuh na kiwei pat.

6. Ki kynja shynrang kiba ia mynjur ia ka jingbieit jong kita kiba long kum ki mrad kiba iap duh noh.

Sa shisien ngi phai biang sha ka Salm XLIX 12&13-"Hynrei u briew um neh ha ka burom; u long kum ki mrad kiba iap duh noh. Kane ka lynti jong ki ka long ka jingbieit jong ki; pynban hadien jong ki ki briew ki ia mynjur ia ki jing-ong jongki"

Kane ka bynta ka kdew ia ka jingbieit jong ki briew kiba hadien, da kaba ki ia mynjur ia ki jingong jong kiba mynshuwa ia ki. Kiei kita kiba mynshuwa? Kita kiba long "ki khun shynrang U Blei kein". Kiei pat kita kiba hadien? Ki khun shynrang U Blei kiba mynta kein, namar baroh ngi dei ki

khun U Blei suda, la bha la sniew. Namar kata. kata ka jingbieit jong ki briew kiba mynta ka dei ka jingiaid ynjur ia ki jingong bad jingleh jong kiba mynshwa jong ki. Kei kita ki jing ong jong ki? Kita ki dei ki jingong kiba da ki kam kumba la dep pynpaw ha ka bynta ba sha khmat hapoh ka mat kaba iadei bad ki kam awria "ki khun shynrang U Blei" ia "ki khun kynthei ki jong ki briew".

Ha kiba hadien mynta, ka ia pynshad lyngkhuid ia ki kynthei da ki shynrang, ka ia bam ia dih bad ka jingiashong kurim bad ka ia ai shong kurim, ki la long biang ka kamai awria u khun bynriew.

"Te kumba la long ki sngi U Noah, kumta ruh kan long kata ka jingwan U Khun u briew. Naba kumba ka la long ha kita ki sngi kiba mynshwa kata ka jingshlei ba ki ia bam ki ia dih ba ki iashong kurim ki iapynshong kurim tad ynda kata ka sngi U Noah u la leit hapoh kata ka ing Lieng; bad kim shym la suid niew tad ynda ka la wan kata ka jingshlei bad ka la rong noh ia ki baroh; kumta ruh kan long kata ka jingwan U khun u briew"-Mathaios XXIV : 37-39. Kaei ka thong jong kita ki ia pyni dkhot met kynthei bad jingiatem ia put ker pyrda rben mynsngi ha ki shlem ba la ai kyrteng kum ki College bad University ka juk mynta ?. Don ba lah ban ong ba kim dei ki sakhi jong ka jingniewbein ia ka Rynieng Long Kynthei ba la pynkhamti ha u shynrang na ka bynta ban len lade ia ka ban ri khuid ia ka ba u symbai briew un long "uba riewblei" khnang ba u shynrang un don hok shisha ban ioh ia kata ka nam "ki khun shynrang U Blei"?.

"Namar kata to sumar ia la ka mynsiem, bad wat ai iano iano ba un shet kylla ia ka tnga samla jong U".

Uta uba shet kylla ia ka kynthei, "um neh ha ka burom: bad u long kum ki mrad kiba iap duh noh", ong ka ktien U Blei.

Ka jingbieit jong kiba mynta ka nang paw shuh shuh ha kaba, ha pyrshah jong baroh ki

jingshisha ba la kdew, don ki kynja shynrang kiba kynnoh bym hok bad kynnoh khlemrain ia ki kynthei khlem da sngewthuh ba kita ki jingkynnoh jong ki ki thad rong kylla ia ka burom shynrang ha u pud uba sngew lehrain ha khmat ka pyrthei. Ngan kdew tang lai tylli na kita:-

1. Ba ki kynthei ki la iaid lyngkar-Ym lah ban len ia ka jingiaid lyngkar ki kynthei kaba don ha baroh ki jaid bynriew, lait noh tang ha kiba khyndiat eh kiba dang long Rit Paid bad Sahdien ka juk mynta.

Shuwa ban thaw ia ka kynthei, la thaw shuwa ia u shynrang ha ki lai rynieng ne lai kyrdan ba don burom bad kita ki long:-

(a). Kum u para lok ba khlain bor ban iada ia ka kynthei ha ka Imlang Sahlang khlem da ia khein kur, khein jaid bynriew, khein du tur, khein Niam etc.

(b). Kum u Nongsynshar ia ka kynthei ha ka long-ing long-kur katba kam pat don la U Nongkit Nongbah bad Nongsynshar shi met jong ka.

(k). Kum U nongkit Nongbah bad Nongsynshar shi met ia ka kynthei kumba la pynkup bor da ki Dustur, Ki Niam bad ki Ain Sorkar ne Ain Hima.

Ha ka nongrim jong kitei ki jingshisha, ka jinglyngkar ki kynthei ka sakhi pynskhem ia ka jinglyngkar ki kynja shynrang halor kitei ki jingkitkhlieh ba kyntang jong ki ia ki kynthei. Ka jingkynnoh bym hok ia ki kynthei ka thad rong kyrtoh kylla ia ki nongkynnoh.

2. Ka long kaei kaei kaba phylla bad kaba had rong tban eh ia ka kyrdan shynrang ba don ki kynja shynrang kiba iaid haduh u pud ban kynnoh Khusbi ia ki kynthei haduh ha ki Kot Khubor Paidbah.

Ha kaba ia dei bad kane ka bynta, nga sngew

ba ka long kaba donkam eh ba ngin da ia phai sha kine ki jingshisha harum ryngkat bad ka bor jabieng briew kaba lait na ka thom bor ia la ka jingiatiplem ba bha bad ba hok:-

(a). Ba ym don kynthei ha kane ka pyrthei ki ban lah ban loug Khusbi lymda long Knusbi shuwa ki kynja shynrang.

(b). Ba dei tang ki kynja shynrang kiba ju bat lok jubor ia ki kynthei.

(k). Ba ym don kynthei ki ban lah ban die met ialade khlem da don nongthied kiba dei taug ki kynja shynrang.

(d). Katkum ka ktien U Blei, don tang ka iathiah tnga para shynrang (Homosexual), ka bym don hapdeng para kynthei ha ka jingmut ba shisha jong ka.

Katkum ka article 'Sex Abuse; An Analysis', ba la mih ha ka Kot Khubor Shillong Times kaba 15 9.96, la ong ba ka don ka jingiadei jingmut naduh kiba rit haduh kiba heh hapdeng ki kynja shynrang ha kaba bat lok jubor ia ki kynthei ha u pud uba ki kynthei kim sngew nud ban phla lut ia la ki jingshah leh be-ijot namar ba ki sngew ba ka ktah ia ka lawei jong ki hi. La ong ruh ha kata ka jingthoh ba kiba bun eh na kiba kum kine ki kam khlemrain ki shait jia eh ha ki kynja jaka ai jingstad ba bun jait bad khamtam ha ki kyrdan heh.

Haba lum ia ki khubor shi tyllup pyrthei, ym don shuh kawei ruh ka sngi, lada ym dei ka kynta, ha ka bym don kynthei ba shah bat lok jubor ha kiba bun ki jaka ha kajuh ka por.

KA JINGPHYLLA KABA KHRAW TAM HA KANE KA PYRTHEI MYNTA KA LONG, BA KAT-BA U BRIEW U NANGKIEW HA KA JINGSHAI, KATTA U NANG HIAR KHAM HAPOH BAN IA KI MRAD KAT HADUH BA U- (Briew) LAH BAN BAT

LOK JUBOR YM TANG IA KI KHYNNAH KYN THEI RIT, HYNREI WAT IA KI KHYNNAH SHYN-RANG RIT RUH. KA PAP KA SANG KABA YM PAT JU DON MRAD BAN LEH.

(The present greatest wonder on this Planet Earth is that, the more a man is civilized, the more he is de-animalized that he could cruelly rape not only the young girls, but the young boys also. A sacrilege which no animal had ever committed).

3. Ka jingiashong kha khleh jaktung bad kiwei pat ki jaid bynriew :- Ym lah ban pynksan ia kane kumba ka la long mynta. Hynrei kumba la kdew ha ki bynta ba sha khmat kane ka jingthoh, kam long pat kaba shong hok ban ia kynnoh tang ia ki kynthei namar ka daw ba kongsan eh te dei ka jinglyngkar na ka liang shynrang kum ki Nongsynshar ia ki kynthei.

Ha kajuh ka pot ym lah ruh ban len ia kine ki jingshisha :-

(a) Naduh ki sngi shwa ia ka jinglong khynnah jong ngi ki tymmen mynta bad haduh mynta, don shibun ki KHUN-REI Kpa Khasi kiba la kylla long Ba Heh Ba Hain ne kylla long Riew Don Burom da ka jingwan kam khun ia ki da ki Kpa Nah Khar Lieh Khar Iong, bad ngi la pdiang sngew don burom ia ki kum ki dkhot ba nylla ka Jaid Bynriew Khasi.

(b) Kane ka jingshisha ka la ialam ia ki shibun ki kynthei Khasi da ka jingsngur mynsiem, ban sngew-shngain ban ia poi kha bad kiwei pat ki jaid bynriew wat ha u pud ban ia khein kur ia ki khun sha ka liang kpa ruh. Kiba ioh lei da ki kur Khar Lieh te ki sngew kumba ki long kham halor kyrdan ban ia kiwei pat ki para Khasi. Hamar ka por ba kane ka jingsngew shngain bad sngew beh kyrdan ki la jaid ha u pud ba shibun na ki dkhot ka Jaid Bynriew Khasi ki la kham ia sngewtynnad ban ia kam trai ia ki Kur jong kiwei pat ki jaid bynriew, la wan kata

ka dkhot Riti Synshar Ri India ba la tip kum ka Sixth Schedule kaba kynthup bad ai shibun bah ki jingmyntoi ba bun jaid ia ki kynhun Jaid Bynriew Rit Paid bad ba dang sah dien. Hangta khie buk ka ia mareh Ingshari ban ia kylla Kur Khasi biang da ka ia smai Ah Phi Da Bit. Ban da ym shym la wan kane te katta la bun sa da ki Kur Khyllah Jaid ha ka Jaid Bynriew Khasi jong ngi.

Ka mat ba kongsan jong nga ha kane ka bynta ka long ban pynkynmaw ba ia kine baroh ruh ngi la pdiang hi kum ki dkhot ba nylla jong ka Jaid bynriew Khasi.

(k) Naduh ka por synshar ki Phareng haduh mynta, don shibun ki kynthei Khasi kiba la ia poi kha bad kiwei pat ki jaid bynriew da ki lynti tip Niam, tip Ain khlem da ia dawa kylla dustur ha ka rukom ia khein Kur Khasi. Ia kine ruh ngi la pdiang hi kum ki dkhot nylla ka jaid bynriew Khasi.

Haba la lum lang ia ki jingshisha ba la kdew khatduh, nga sngew ban ong, ba ka jingkynnoh kyllum lut ia ki jingiapoi kha khleh bad kiwei pat ki jaid bynriew kum ka daw jong tang ki jingsniew bad jingduh jingmyntoi suda ia ka jaid bynriew Khasi, ka long ka bym shongnia bad shong hok.

Ha kiei kiei baroh, ym don kaba dei lut ne kaba lait lut. Ym don kaba bha lut ne kaba sniew lut. Namar kata ka donkam ka bishar bniah bad ka ia jied shiah ban ia rai ia kano yn ia bret bad ia kano yn ia bat khnang ba kiei kiei baroh kin ialam sha kaba bha bad ba don burom suda.

Kum ka jaid bynriew Khasi, ka jingkylli Dak Heh ia ngi ka long:-

La ngin ia neiw kyntang bad pynneh pynskhem ia kata kaba la buh la seng da kita kiba la biar pateng na kita ki Tymmen Bieit kiba shu ngeit bad kohnguh beit kat ba ong U Blei Trai-Kynrad ia ki mar doh mar khmat?, ne ngin ia kohnguh ia kaba

ong kita ki bym pat ju iohi ba ot sohpet ia ki briew na ki kpoh ki kmie?.

Ha ka snem 1960, iwei i Kong Kynsi jong nga iba la iaw rta bha, ha kaba pynpaw ia la ka jong ka jingsngew kitkhlieh na ka bynta ka jingkyntang jong ki dkhot met long kynthei jong i ha i lok jong nga, i la ong:- "KI DEI KI TIAR LEH SNGEWBHA I KPA".

Ha kitei ki kyntien katei ka dap kynthei, ka paw shai kdar ba ka la ngam jylliew bha ha ki jingmut kiba don ha kine ki kyntien U Blei Trai Nongthaw ia u briew bad ka briew:-

1 "Bad ka jingkwah jong pha kan long sha u tnga jong pha, bad u un synshar halor jong pha"- Jenesis III : ka bynta ka dkhot kaba 16.

2. "U la aiti noh ialade na ka bynta jong ka; ba un ioh pynkhuid ia ka, ba un da ioh pynieng ia ka ha khmat ha lade hi, kaba don burom, ka bym don kaba thohbria lane kaei kaei kaba kum kita hynrei ba kan ioh long kaba khuid bad kaba khlem jingduna. Kumta kein ka dei ia ki shynrang ban ieit ia ki tnga jong ki kumba ia ki met jong ki hi"-Ephesos V : 25-28.

Nga sngew burom eh ia katei ka kynthei briew namar nga shem ba kita ki jingmut ba ka shem na kitei ki kyntien Blei ki long:-

1. Ba ka don ka hukum Blei ia ka ba ka dei ban pynhun ia la ki jingkwah kynthei jong ka tang bad la u tnga uba dei ban synshar ia la ka jingsngewbha tang halor jongka. I kyntien tang shi dak jong ka, 'I' kpa, i sawa sngewtynnad than ha nga namar, naduh ka dur. ka sur sawa, bad haduh ka dor jingkhein, i kdew beit tang iwei. Tang iwei i Kpa.

2. Ba 'dei tang i Kpa iba don ka hukum Blei ban "aiti noh ialade na ka bynta jong ka; ba un ioh

pynkhuid ia ka.......... ....kaba don burom ka bym don kaba thohbria lane kaei kaei kaba kum kita, hynrei bakan long kaba khuid bad kaba khlem jingduna". Kan ym lah ioh long khuid lada da kumwei pat.

Ha kaba ia dei kyrpang bad ki kynthei Khasi nga ong :-

Phi la ai sakhi la biang ba phi la long da shisha kita ki KHADLAI BOR, namar nalor ba phi la pyndep hok la ka bynta kum ki SHIBOR, phi la kit lut ruh ia baroh ki bynta jong ki KHADAR BOR. Ym don shuh ka rynsan ha kaba phim paw pyrthei.

To nang iaid sha khmat ryngkat bad ka jingkynmaw kyndiang ia ki kyntien ki Long Shuwa jong ngi kiba ong :-

"YNDA LA KYN-IH KA 'IAR KYNTHEI TE LA WAI KA PYRTHEI".

Ka dei ban wai, ym lah ban kiar.

Nalor ba la rit lupa, bad jingiap ruh nang kiew,
Sa ka ia kop pynduna khun ruh nang kiew,
Kine lai ki ia jaid ryngkat, Ia jaid bynriew na pyrthei ban rat.
Kumta ban wai ka pyrthei Khasi, Ym donkam kiw wei ban ia don kti.
Katban da ia kyndit bynriew, La dep jah rngai ka jaid bynriew.

S. Shynrang Khonglah.

Ban Im Ka Jait Bynriew

I. Ha Ka Nongrim Ap Jutang

Ban im ka jait bynriew,
Baroh ngi dei ban kiew:
Ha ka ktien ka thylliej
Ba kan jlih kum ka siej.
Ha ka kup bad ka sem,
Ba kan neh bad kan skhem.
Ha ka trei bad ka ktah,
Ba kan long phew long spah.
Ha ka ia synshar Ri,
Ban neh ban skhem Riti.
Ha ka khein jait khein kur,
Ban neh ban skhem Dustur.
Thymmei ka jait bynriew
Dei ka Long-ing Long-sem.
Tang Seng Bha-ing Bha-sem,
Ia ka ba lah kyntiew.
Lada kitei kin duh,
Jait bynriew ruh jah duh.
Nalor ia baroh phar,
Ka long kaba shai kdar:
Ba jingim ba janai,
Don tang ha Niam Tynrai
Jong ki Longshwa hyndai.
Na pharsi ki Longshwa
Ngi tip ia jingshisha:
Ba 'Bnai ialuh samla
Io ka Sngi' ba dom shla.
Kumta ka la phet rieh
Sha 'Krem Lamet Latang',
Ba pyrthei la jyrsieh,
Da ka 'pap bad ka sang'.
Kumta knia-mrad wan mih,
Da jingthmu ban sait sih.
Hynrei la shem pynban,
Ba jingjinjar nang ban.

Namar kata ia 'Sngi'
La dawa, dei leit shaw,
Tang da uba sotti.
Uba lah ki ia ong:
Un 'long knie leng kong'
Uba leit da sngew khor,
Wan phai shah takor.
Kumta u khunbynriew,
U sah ha ka dum tliw.
"Hamar kata ka por"
Ong Niam b'la suit b'la shoh
"La wan U Blei" ban ai:
"Jurom Puron" janai,
Bamut 'Jingsmai Bakhuid'
Ba pop u briew kan khuid.
Ha kata Blei kular
Ia kine baroh ar:
"U Syiar na bneng" ban phan,
Bad "Puran Puthi" bah
Ha dur "Ka Kot Ka Sla",
Ba batai jingshisha.
Ynda wan kitei ar,
"Pyrthei kan shai pat kdar".
Kyrteng uta ban wan
Ha dur ki sim pynwan.
Na ka liang u briew, phla,
Ba tip ia jingshisha:
Ba "knia-khriam" ba u ai,
Dei jingbieit jingduna
Bym lah siew ia kuna
Ba u briew u dei ai.
Kumta u kyrpad Blei
Ban pdiang ia jingknia mrad
Tang haduh Blei Un sei
I'u ban bujli snam mrad.

II Ha Ka Nongrim Pyndep Jutang

Myn ar hajar snem duna,
Angel bneng la pynbna:
Ba ia "U Syiar Bneng" la kha
Ha dur khunlung nylla,
Ia u ban bujli snam mrad,
Dei kha ruh ha sem mrad;

Ha shyngoid jingbam kulai
Hangta lymboit u thiah iai.
Kitei, ar ki dei syajat:
Ia jingmut ba ia pyngkat
Bad u Kpa jong ka jingim
Na ka bynta briew b'la lim.

Bad ruh u ban kit ban bah
Ym tang ia ka kit ka bah,
Jong u briew b'la kyllon
Kaba khia bad kaba shon,
Hynrei ia u briew hi ruh
Ba jingim pat un ym duh.
Kine dei sakhi nyngkong
Ba udei kumba la ong,
Hapoh Ri khlaw sawphew sngi,
U khreh ban leit shaw ka 'Sngi'
Namar ba ka dei ka HOK.
U dei ban ai sakhi hok,
Ban pyndem ia u Dusmon
Uba ia ka 'Sngi' la phon,
Ynda U dap laiphew snem,
Jinglong Blei jong U nang shem:
Ha ka sngi ia U la jer,
Na bneng ka paro wan her.
Hapoh jong U ka leit shong
Bad ktien na bneng ka ong:
'Me long U khun jong nga''.
Ban sakhi ba phah U Kpa.
Kumta U long khun nyngkong,
Ba don hok 'Long kne Long kong
Hangne paw shisha dur Sim,
Kumba ong da u Barim:
'Simpah' ka mut ba pyrta.
'Simkaro' mut ba iawer,
'Moina' mut ba kren shisha,
'Simsong' mut lum khlem pynpher
Ia baroh jait briew ba pher.
'Sain tiah' mut ban pynthymmai
Ia long shi kur ha U Trai.
Kane dei sakhi ba ar
Ba Blei pyndep kular.
Ho'oid, dei ruh sakhi ba shai
Ba U dei shisha U Trai.
U ban kit ryndang i'u briew
Ym uba kit da u briew,
Hynrei dei ban sei U Blei
Kumba ha Longshwa la khlei.
Namar 'Sngi' la rieh poh krem,
U ban leit shaw dei ban shem.
La pyrshang une utai,
Baroh la shu long kam kai.
Da jingieit eh ia u briew,
Une ha ryhsan U kiew,
Hapdeng paitbah ba ia shong,
Da ki ktien sotti, U ong:
'Nga lah ma-nga tang lai sngi'

Namar jinglymboit bapli,
Baroh ba don ia kynshi.
Bad dawa, "Dei ban phasi".
Pilat ba tip jingsotti,
U pynkhoi thet la ki kti
Ban lait pap u khmih lynti,
Pynbaa ha paitbah aiti.
Kumta ia U ki la kem
Ia ka daw te kim shym shem
Ia U la sloit bad sympat
Khlem tip ka duna, palat.
Sha lum ia U ki ia rah
Da prek ha u dieng ban sah
U sum ba dung ia ka krung,
Ia dohnud ka kmie la dung.
Da kata phlei ka Snam Blei
Ba lah ia ka 'Sngi' ban sei
Ba kan wan pat sha pyrthei
Ha dur ka HOK b'la iohei.
Da jingmut ia U thad rong,
Ka pansngiat shiah ki pynphong,
Ia jingmut kine baroh.
Dang bun u briew bym pat ioh.
Da jingmut ba ki la jop,
Baroh baroh ki ia kop:
"Lada Me dei shisha Blei,
Phah angel ia Me ban sei
Na ki prek ba ngi la sah
Bad ia Me ba kin ia bah".
Hynrei ia ki Um jubab,
Ong pynban: "Pa, ia ki map".
Ha jaka ban lynniar, ud,
"La pyndep" pynban kynud.
Kane dei sakhi ba lai
Ia jinglong Blei ba janai.
Hangta, ialade aiti
Na ka bynta briew torti.
Met iap jong U kim salia,
Ia jain jong U iakajia.
Joseph bym don jingiadei,
Da mynsiem jingsngew synei,
Ia ka la pan ban tep ei
Ha la jingtep b'la tih bha
La kumba la pynap l'pa.
Shipai syiem ba la shim smai,
Shata la khmat ki pynphai
Ba sheptieng ia ki synran
Ki bym nud wan shuh hajan.
Ia U baroh ki ia len
Hapdeng ba mane dang shen.

Nalor shipai, sa u maw,
Ia ban, ioh don ba leit khlaw.
Pynban ki ioh thiah noh jiang
Katba jingtep ka nang ang.
Nangta U mih Uba im
Ban sakhi dei Nongpynim.
Kata dei ha sngi ba lai
Ba laisien kynih batai.
Kane ka mut ruh lai sngi
Jingong jong U ban sakhi.
Kane kein nong u hyndai,
Ba wan phai ka 'Sngi' ban shai.
Ka 'Krem lamet krem latang'
Dei jingtep b'la ang rynghang.
Sakhi khatduh dei kane
Ba ia U dei ban mane.
Haba kam la dep ha pyrthei,
U kiew pat mynsngi shatei.
Kane ka sakhi pynskhem
Ba ym dei Uba na sem.
Ka ktien ba shai ruh la wan,
"Une sa shisien Ua wan"
Na ka bynta ban pynkhlad
Ia ba im bad ba la khlad,
Kino sha bneng ba Un rah,
Kino sha dujok ban phah.
Ka 'Puran Puthi' ruh la wan
Kumba ki Longshwa la pan.
Jingthmu jong ki long ban seng
Da ki long-dien long-pateng,
Ia ka 'Niam Blei ba shisha'
Ban hikai da 'kot' da 'Sla'
Kata dei tang ka Kot Bah
Kumba Blei kular ban phah.

La tam shispah sanphew snem
Ka la wan sha lum sha them.
Pynban dang bun ki bym lah
Ban sngewthuh ktien ba la phah.
Na ka ngi tip jingshisha,
Ba 'U Syiar Bneng'ki Longshuwa,
Dei U Jisu ba la wan
Ha ki dur ba ki pynwan.
Kitei hangne ba la kdew
Baroh sha U ki ia thew
Na kine ki jingshisha
Ngi tip 'Niam' Blei ba shisha.
Katkum ka Jutang ba ar.
Kular u Longshwa shai kdar:
Ba ka knia ka khriam kan kut.
Haba kitei la pyndep lut.
Lada ia kular Longshwa
Ngim salia ne pyrwa,
Ia ki ngim lah ban kynnoh
La bhah ki la dep pynnoh,
La ia U don kiba bein,
Rta pyrthei ha U la khein.
Ka shwa ka dei ka jong U,
Ka dien ruh ka dei ka jong U,
S.K. ka mut shwa U Khrist,
H K. ka mut hadien U Khrist.
Kane ka sakhi ia jingkhraw
Bym don shuh Uba kham khraw.
Ban shu kubur khlem da pdiang,
Kata kam long kaba biang.
Khrist ka mut ia U Jisu
Namar khrist ka mut la pynsleh
Kaba da U Blei la leh.

III. Ha ka Nongrim Pynkut

Kumba don tang uwei U Blei,
Jait bynriew ruh tang kawei.
Kata dei u khunbynriew pyrthei
Ha baroh shi soieh pyrthei.
Jisu U wan na sha bneng
Ban prat ka lynti bneng.
Ban shong sah hangne ngim dei
Namar, ngi dei tang nongwei.

Ka shnong jong ngi dei shatei,
Ka shnong trai jong u Dusmon
Dei ka Khyndai Khilon.
La hangne paw kham don bor
Ban ia U Blei ba nalor,
Hynrei dei tang shi por,
Un kut ha ka shong synjor
Ha la shnong iunom bhor.

IV. Ha Nongrim Pynshai

Ka kynhun bynriew ha bun pait tam ba kane ka pyrthei
ong U Sngi ia ka sngi bad ka Bnai ia u bnai. Namar kata

1. "Ka Sngi bad U Bnai" ki Longshwa ka mut ia U Adam bad Ka Im kiba ka hok jong ki ka tyngshain kat ka Sngi bad u Bnai. Bad ka "Puran Puthi" jong ki ka mut ia ki Kot Bah.

2. Ka "Ialuh samla u Bnai ia ka Sngi" ka mut ka jingpynthoi ka Im ia u Adam kaba la pynpoi ia ki sha kata ka 'Lehsang lehpap ka Sngi bad u Bnai" kaba mut ia ka pop U Adam bad ka Im ha kper Eden hyndai. Ka "Ia shad lyngkhuid ka Sngi bad u Bnai ha khmat ki laiphew jingthaw" ka mut ia ka jingsngew lyngkhuid bad lehrain U Adam bad ka Im hadien ba ki la leh pop. Katkum ka jingkhein snem Bible Chronology of the Bible), ka snem antad ba da sngew dei ch a katei ka jingjia ka long ha ka snem 4004 Shwa U Khrist.

3. Ka tynrai duh jong ki khanatang pharshi u Longshwa ia ka "Niam AP JUTANG" ka dei ka jingiathuh lupa u nongiathuh lupa Isaiah ia ka jingwan long briew U Jisu Khrist kum U Nongpynim ia u khunbynriew kane ka pyrthei. Kane ka la jia hapdeng ka 2700 bad 2800 shwa ia ka mynta ne kumba 800 snem ei ei shwa ban kha ia U Jisu Khrist.

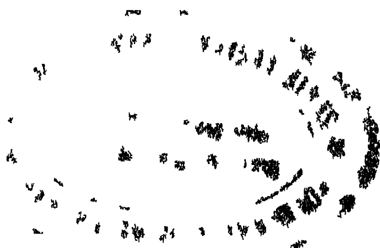
4. Kawei na ki kyrteng khot ia ka Sngi da u khunbynriew ba bun jait kane ka pyrthei ka long HOK. Namar kata ka "Leit rieh ka Sngi hapoh krem Lamet Latang" u Longshwa hyndai, ka mut ia ka bainong ka pop u khun bynriew kaba mut ia ka jingiap duh bad sah duh hapoh khyndew na kaba la thaw ia u da U Blei. "Ka Leit shaw ia ka Sngi", ka mut ia ka jingmih pat U Jisu Khrist na jingtep kum U Nongjop ia ka jingiap u briew. La tep ne thang ki shyieng u briew ki-kut ha ka tep khyndew. "Ka wan phai ka Sngi sha pyrthei ba kan shai pat kdar", ka mut ia ka jingioh biang u briew ia ka hok ban im junom ha bneng sha kaba U Jisu U la leit kiew hadien ka jingmih pat na jingtep. Kane ka la jia myn 1998 snem shwa ia ka mynta. Ia ka pyrthei la khein rta ha ka kyrteng bad rta U Jisu da kaba sdang na ka snem kaba san hadien ka jingkha ia U sha kane ka pyrthei. Ha ka jingshisha ka Khristmas jong kane ka snem ka dei kaba 1998 bad ym kaba 1994. Ka jingmut ba janai jong ka jingrakhe Khristmas kam dei ka jingleh kmen ba pynhun ia ka doh, hynrei ka jingkhot sha ka jingkynmaw burom ia ka jingmane Blei ba nyngkong eh ia U Jisu Khrist ha kane ka pyrthei da ki ar kynhun ba ia pher :—

(a) Ki Riewstad Nongleh bythong (Maji) kiba shu iohi ia U bad hadien ba ki la mane ia U, la maham ia ki ba kin ym leit shuh sha u Herod, hynrei ki dei ban leit phai da kawei pat ka lynti. La ialam ia ki sha Betlehem da ka jingstad pyrthei (Astronomy) bad namar kata ka ktien U Blei ka ong

ba "ki la iohi ia uta u khunlung lem bad ka Mari ka kmie jong u.........". Kine ki ktien ki sakhi shai kdar ba kim shym shem ia U bad kim lah ban iohi ia ka shyngoid bad ia u kpa jong U. Hangno ka nongrim jong ki jingialap bad jingrwai shongshit ba ki riewstad ki la shem ia U Jisu ?. Ka jingstad ba shu sdien ha suin, ka kut jar jar.

(b) Ki Nongap langbrot kiba la ialam da ka jingstad (shai) ba la wan hiar na bneng (Angel) ban poi sha Betlehem ha kaba la kha ia Uba ki ia wad. Kine ong ka ktien U Blei :— " ....ki la shem ia ka Mari bad ia u Joseph, bad ia uta u khunlung ba u thiah ha kata ka shyngoid'. Kitei kiwei ki shu iohi hynrei kine ki di shem ia U bad ia ka shyngoid de.

S. Shynrang Khonglah 27/12/94
Nongthymmai, Shillong-14.

Printed at Meda Printing Press
Mavis Dunn Road Mawkhar, Shillong-793001